

ПРОТОЈЕРЕЈ ВЛАДИМИР КОЦВАР
СЛОБОДАН ПРОДИЋ

ПРАВИЛА

СВЕТИХ АПОСТОЛА, ВАСЕЉЕНСКИХ И ПОМЕСНИХ САБОРА И ПРАВИЛА
СВЕТИХ ОТАЦА ПРЕМА „ЗАКОНОПРАВИЛУ” СВЕТОГ САВЕ СРПСКОГ

*Поводом 800 година аутокефалности
Српске Православне Цркве*

Бијељина
2020.

С БЛАГОСЛОВОМ
ЊЕГОВОГ ПРЕОСВЕШТЕНСТВА
ГОСПОДИНА ФОТИЈА
ЕПИСКОПА ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКОГ

СИНАЈ
ИЗДАВАЧКА КУЋА
ЕПАРХИЈЕ ЗВОРНИЧКО-ТУЗЛАНСКЕ

Уредник издања:
протођакон Бојан Чечар

Рецензија:
протојереј-ставрофор проф. др Петер Корманик
проф. др Александар Поповић

Изворник:

„Сарајевски препис Законоправила
светог Саве из XIV вијека”
Фототипија
Митрополија дабробосанска
2013.

Тираж:
500

© Епархија зворничко - тузланска, Слободан Продић, 2020. Сва права задржана. Сходно одредбама Закона о ауторским правима ову књигу у целини или деловима није дозвољено умножавати или преносити електронским или механичким средствима, укључујући фотокопирање и снимање, нити је дозвољено похрањивати је у меморију компјутера или је на било који начин дистрибуирати без писменог одобрења носиоца права.

Уместо предговора

2019. године навршило се осам векова постојања аутокефалне Српске Православне Цркве. О овом јубилеју током последњих месеци речено је много тога. Све што је изречено добронамерном читаоцу или слушаоцу наравно да је на корист у процесу сабирања сазнања помоћу којих, наравно уколико то жели, може стварити слику о путу кроз који је прошла и пролази наша Црква. Начин на који ћемо се ми, у оквирима нашим скромних могућности, прикључити корпусу истраживача раног периода историје Српске Православне Цркве биће усмеравање пажње читалаца к делу суштински важне књиге какво је „Законоправило”.

О „Законоправило” написано је и речено много тога. Понешто од записаног употребићемо и ми како у уводном, а исто тако и у другом делу ове књиге, то јест када се будемо бавили питањем канонских одредби наведених у „Законоправило”. Овом приликом дотаћи ћемо се само неколико елемената, а пре свега када је у питању реализација идеје превода црквених канона садржаних у „Законоправило” на српски говорни језик.

Књига која је настала пре осам векова сачувана је у неколико средњовековних преписа, а први пут у преводу на говорни српски језик она је светло дана угледала је тек недавно. Један од ових превода јесте и онај који је начињен према изворнику познатом у науци као Сарајевски препис. То је рукопис за кога се сматра да је настао половином 14. века. Управо овај превод „Законоправила” на савремени српски језик, а који је по први пут публикован током 2015. године, послужиће нам као својеврсна основа за ову књигу. Питање да ли је заиста требало да се толико дуго чека на објављивање „Законоправила” на српском језику и даље остаје отвореним. То је питање које свакако заслужује подробну анализу, док ће сама чињеница да је неповратно протекло толико времена а да је не само стручна јавност, него и целокупан српски национални корпус био ускраћен за могућност да се на говорном српском језику упозна са садржајем књиге какво је „Законоправило” светог Саве Српског у најмању руку бити срамота која ће подједнако пратити нашу али и претходне генерације оних који себе сматрају научним делатницима.

Друго питање које желимо да дотакнемо у овом раду је пружање најосновнијих информација везаних за каноне зарад њиховој разумевања. Наиме, данас је мало оних који, на пример, могу географски одредити локације одржавања појединих сабора. Исто се може рећи и када је су у питању биографски подаци о особама које се помињу у појединим канонима. Како је ова књига превасходно намењена ученицима и студентима богословских школа, али и свима које интересује ово питање, искрено се надамо да ће им ове информације бити од користи.

„Законоправило” је један од корака светог Саве Српског које он предузима у процесу реализације остварења идеје постојања, а такође и правилног функционисања аутокефалне Српске цркве. Сведочанство тога јесу и речи што их је својевремено записао Теодосије у житију светог Саве:

„Давши им књиге законске, да по предању светих апостола и светих отаца уче народ како да се подижу у вери у Господа нашега Исуса Христа, и заповедивши им да га покајањем обраћају ка Богу, говораше им:

„Пазите на себе и на све стадо, у коме вас Дух Свети постави за надзорнике, то јест епископе, да пасете цркву Господа Бога, коју стече својом крвљу, знајући да ћемо и за

једну једину овцу од главнога пастира Христа у онај велики последњи дан јављања његова бити испитивани.”

И тако свима мир давши и благословивши, посла свакога у свој крај”.¹

Просветитељска делатност светог Саве Српског је питање које је неисцрпно у дословном смислу речи. Просветитељство светог Саве Српског траје и данас између осталог и због прејемственог поретка којим се дух светосавља постојано преноси кроз векове са генерације на генерацију. На жалост, било је периода у историји српског народа када је свети Сава Српски маргинализован зарад неких других особа које су требале да заузму његово место. Такав је, на пример били Димитрије Обрадовић, некадашњи хоповски монах Доситеј, који је и данас по мерилима антитеиста и атеиста носилац свеколиког просветитељства међу Србима. На жалост, епизодна кратковременост ових људи захваљујући заговорницима идеје о непотребности хришћанства унутар једног хришћанског народа какав је у основи не само наш српски, него и остали словенски народи, током друге половине 20. века формирала је не само неколико генерација христомрзитеља него је довела до тога да данас, када је Црква поново у својој мисионарској улози и када је светосавска просвета реално постала дуго жељена могућност, имамо помало чудну ситуацију. Наиме, читајући речи једног од највећих богослова свете Цркве 20. века, светог Јустина Ћелијског: „Светосавска просвета зрачи, светли и просвећује једином неугасивом светлошћу и једином истинитом светлошћу у свима световима: Богочовеком Христом. Њу никаква тама, па ни тама Европе, не може ни угасити ни обузети. Она једина прогони све таме и из човека, и из друштва, и из народа, и из државе. Она, једина истинита светлост, осветљава до дна свакога човека, и у свакоме нам открива нашег бесмртног, нашег божанског брата и вечног сабрата. И она нас учи да се и проблем човека, и проблем друштва, и проблем нације, и проблем човечанства, могу лако и јасно схватити и решити само када се и човек, и друштво, и нација, и човечанство прочитају у контексту са Богочовеком Христом”.²

Како би прихватили и како би научили, како би се заиста просветлили оним што је за нас учинио из љубави према Богу и ближњима свети Сава Српски, наравно да је потребно да на савременом говорно језику имамо сачувана дела овом истинског угодника Божијег. „Законоправило” је само једно од тих дела, а део овог дела јесу и црквени канони.

Одредбе васељенских и помесних сабора, као и одредбе светих отаца настајале су кроз векове и обликовале оно што данас јесте срж црквено - канонског права. Уколико постоји дело које је нужно потребно да постоји на говорном језику неког хришћанско православног народа, то свакако јесу дела која у себи садрже црквене каноне. Разлог је потпуно практичне природе имајући у виду управо практичну применљивост канонских одредаба у свакодневици живота Цркве. Ово је, када се говори о Српској Православној Цркви, својевремено приметио епископ Никодим (Милаш), особа која у свету црквеног права с пуним правом слови за једног од највећих ауторитета. Као надалеко чувени каноничар он је крајем 19. века, прецизније 1895. године објавио први том свог капиталног дела „Правила Православне Цркве са тумачењима”, а већ наредне године и други том овог рада. Од тада па све до краја 20. и првих година 21. века, на српском језику нису се појављивали канонски зборници. Промислом Божијим, на челу Епархије далматинске у годинама њеног опоравка након ратног

¹ Теодосије, *Житије светог Саве*, Београд, 1990, стр. 136.

² Архимандрит др Јустин Поповић, *Светосавље као философија живота*, Ваљево, 1993, стр. 120.

страдања управо од краја 20. века, налазио се епископ Фотије (Сладојевић). Знајући од колике су важности дела епископа Никодима (Милаша) за богословску науку, а пре свега за црквено - канонско право, епископ Фотије благословио је труд да се дела епископа Никодима поново нађу пред српским читаоцима. Тако је 2004. године светло дана угледало и поменуто дело „Правила Православне Цркве са тумачењима”.

Упоредо се радило и на томе да се објави и „Књига правила” - ништа мање значајан зборник црквених канона. Ово дело било је нарочито распрострањено на просторима Русије првенствено због своје практичности јер реч је о зборнику канона на црквенословенском језику без тумачења. На тај начин, у релативно кратком временском периоду на српском су се појавила два значајна дела која, свако на свој начин, приближава канонско предање савременим читаоцима.

Сада је, вољом Божијом, наступио моменат да светло дана угледа и редакција црквених канона која је изложена у „Законоправилу” светог Саве Српског. Ова редакција, приметимо, значајно се разликује од других. Такође, разлика постоји и када је реч о тумачењима. Она су, пре свега, по обиму неретко краћа од, на пример, тумачења Аристина, Зонаре, Валсамона или епископа Никодима (Милаша). Ипак, како је реч о историјском извору који настаје у времену средњег века, од стране једне такве личности какав је свети Сава Српски, околност да постоје сачувани преписи „Законоправила”, наравно да је то довољан подстицај да се приступи подвигу превода правила и превода тумачења на говорни српски језик.

Излишно је говорити о важности постојања овог превода. Оно на чега ми морамо обратити пажњу је да у „Законоправилу” срећемо нешто другачији поредак излагања канона. Наиме, за разлику од каснијих редакција где се прво излажу Апостолска правила, канони Васељенских, помесних и на крају правила светих отаца, у „Законоправилу” поредак је нешто другачији. Такође, у „Законоправилу” наилазимо на напомене у вези са временом, местом и околностима које су, на пример, иницирале одржавање неког у низу црквених сабора. Ове напомене јесу корисне али су понекад прилично штуре и савремени читалац не може да сазна, по нашем мишљењу, ипак важне детаље као на пример датум и место где се одређени сабор састао. Управо из овог разлога потрудићемо се да заиста у најкраћим цртама изложимо детаље који ће читаоцима бити од користи. Оно на чему ћемо се такође потрудити јесу напомене о појединим личностима, а такође и да читаоце усмеримо на неке од наслова који у себи садрже неупоредиво више података који су од користи онима који подробније желе да се баве неким од питања која отварају црквени канони. У сваком случају, најискреније се надамо да ће овај скромни труд бити иницијатор стварања неког озбиљнијег рада или пак читавог низа дела која ће, свака на свој начин, показати и отклонити све недостатке нашег труда. Искрено очекујући да се оваква дела појаве у догледном времену надамо се да ће и овај рад, упркос свим слабостима и манама, бити на добробит онима који га читају.

ПРАВИЛА СВЕТИХ АПОСТОЛА

1. правило: Два или три епископа да постављају епископа.³

Тумачење: Три епископа, без изузетка, дужни су да постављају епископа и нека се не помишља на низвргнуће [новопостављеног] уколико није могуће свим епископима у области да се скупе заједно. О овоме потражи и 4. правило првог сабора у Nikeји.

2. правило: Један епископ поставља презвитера и ђакона и остале клирике. Ово правило је разумљиво.⁴

3. правило: Ако неки презвитер млеко или мед или некакав воћни сок додаје у вино или медовину,⁵ или нешто животињско или сочиво,⁶ приноси у олтару, осим првенаца и грозђа и уља и тамјана, такав нека се низвргне.⁷

Тумачење: Ако се к олтару приноси млеко и мед, или сикер,⁸ или медовина, или нешто животињско, или сочиво, као што је обичај међу Јелинима и Јеврејима, (који то

---

³ Кроз коментаре овог типа искористићемо прилику да кажемо неке најосновније информације везане за саборе, личности, места или већ оно што сматрамо потребним зарад колико толико бољег разумевања текста појединих канона. У вези са Апостолским правилима потребно је пре свега напоменути да су она дуго времена погрешно сматрана као дело настало управо од стране самих апостола. Потом, такође су сматрана као дело настало од стране апостолских ученика, а као аутор посматран је свети Климент Римски. У сваком случају, Апостолска правила у себи садрже праксу ране Цркве и она су, како можемо приметити, прихваћена од стране отаца који су се сабирали на помесним и васељенским саборима почев од 4. века. Правила су, највероватније, обликована крајем 3. и почетком 4. века негде на простору Сирије.

Када се говори о постављању мисли се на хиротонију, то јест на рукоположење у чин епископа.

⁴ У више наврата, како ћемо имати прилику да прочитамо у преводу текста различитих канона различитих сабора или светих отаца, свети Сава Српски једноставно речено, није осећао потребу за тиме да она међу правилима за која је сматрао да су сама по себи разумљива додатно коментарише. Овај детаљ од може бити од важности за оне који се баве проучавањем живота светог Саве Српског. Наиме, за разлику од других коментатора правила, а који се неретко и из најразличитијих разлога радо упуштају у опширна објашњења, у „Законоправилу” тумачења су неупоредиво краћа. Могуће да је ова пракса прихваћена управо из практичне примене коју је „Законоправилу” имало у свакодневици живота Српске цркве.

⁵ Медовина је вековима употребљавано пиће међу Словенима. Реч је о једној врсти алкохолног ликера који се добија ферментацијом мешавине меда и воде. За медовину је у широким народним круговима током средњег века везано мноштво веровања. На пример, међу војницима се веровало да медовина помаже бржем зацељењу рана. У неким крајевима постојао је обичај да младенци током првог месеца брака треба да пију медовину и управо из тог разлога се и данас неретко срећемо са термином „медени месец”. Интересантно је поменути и податак о томе да је било распрострањено веровање да онај који пије медовину тиме продужава живот, а понегде се чак веровало да је она својеврстан лек за бесмртност. Имајући у виду ова веровања не треба да чуди што је у недовољно просвећеним срединама заживела пракса да се у путир, скупа са вином и водом, додаје медовина. Наравно да се тиме крше правила везана за литургијски живот Цркве те је због тога и наглашено да се она (медовина) не употребљава у богослужењу.

⁶ сочиво (бсџиоу) као уопштен назив за махунарке или неку од житарица употребљаваних у свакодневној исхрани.

⁷ Термин „низвргнуће” прилично се често употребљава у канонима, па самим тим и у „Законоправилу” светог Саве Српског. Основа ове речи је у изразу низвргати у значењу деградирања (degradatio, depositio).

чини) треба да буде *отречен*.⁹ Првенце нових плодова као што су младо и зелено *сочиво* и грожђе приличи да се приноси у време њиховог зрења као благодарење Богу што их је подарио. Овако је заповеђено.

4. правило: Свако воће у домове нека се шаље и први да их прима и раздељује.

Тумачење: Осим грожђа, првенце од другог воћа не приличи приносити у цркву, него их је потребно послати у дом епископа и презвитера. Када ови окусе од њих (када их пробају), ђакони и остали клирици нека их разделе [верујућем народу].¹⁰

5. правило: Презвитер или ђакон ако помоћницу своју не ожени, нека се одлучи. Ако је не уведе, нека се низвргне.

Тумачење: Ако неки презвитер или ђакон жену своју отера под изговором побожности, осим одговарајуће кривице, такав нека се одлучи. Ако и после одлучења не послуша, него неисправљен живи и к себи не прима жену своју, нека се низвргне из чина. О овоме потражи и 13. правило Шестог сабора [одржаног] у Трулској палати и то нека је оно што ти се треба рећи.¹¹

6. правило: Епископ је тај који световне бриге прима на себе, а не презвитер.

Тумачење: Епископу, или презвитеру, или ђакону није опроштено да себе узмућује световним бригама и стварима због злог добитка, уколико није од закона позван. Они могу да у име деце која су мала и недовољно одрасла, а која су остала без родитеља,

---

⁸ *снкѣръ, снкѣра (сикѣра)* - пиће од хмеља. Према Властову, приликом тумачења речи пророка Исаије (Ис. 5: 11; 24: 9; 28: 7), реч је о пићу које се може упоредити са данашњим пивом или бозом. Погледати: Г. Властовъ, *Священная летопись*, СПб., 1898.², V том, I, стр. 192; Г. Дяченко, *Полный церковно - славянский словарь*, Москва, 2001.², стр. 595.

⁹ У значењу свргнућа са положаја у коме се тада налази.

¹⁰ Реч је о пракси са којом се сусрећемо и у ранохришћанском спису „Дидахи” где је забележено: „Сваку првину од плодова пивнице (мисли се на вино - прим. аутора) и са гумна, од стоке и оваца, узми и дај првину пророцима, јер су они првосвештеници (епископи) ваши. А ако немате пророка, дајте сиромашнима. Ако спремаш хлебове, узми дај првину (од њих), по заповести. Исто тако, кад отвориш суд са вином или уљем, узми првину и дај пророцима. И од новаца, и од одеће, и од сваког имања, узевши првину, колико сам сматраш, подај по заповести” (*Дела апостолских ученика*, Врњачка Бања - Требиње, 1999, стр. 142).

¹¹ Поменути канон Трулског сабора потврђује одлуке ранијих сабора по овом питању, између осталог и ово 5. Апостолско правило. Историјски посматрано у римској цркви током прва три века у погледу брака свештених лица није било никакве разлике у поређењу са праксом у источним деловима цркве. Међу првим знацима промене става је одредба сабора одржаног 306. године у шпанском месту Елвира. У овом правилу јасно се наглашава да свештеник не сме имати жену и децу под претњом свргнућа. Слична наредба однародована је 314. године на сабору у галском Арлеату. Нарочит подстрек прихватању ове праксе иницирао је римски епископ Сириције током друге половине 4. века који је брачни живот свештеника поистовећивао са злочиним, а саме свештенике представљао као људе који се предају гнусним похотама. Овакав став заступали су у његови наследници попут Инокентија Првог (401-417), Лава Великог (440-461)... Обнародовање овог апостолског правила свакако је настојање да се оваква пракса спречи у црквама које су следовале древно предање по коме свештеници имају право да се жене и имају своје породице. Погледати: М. Милаш, *Правила Православне Цркве са тумачењима*, Шибеник, 2004, 1. књига, 473-483; С. Продић, *Књига правила према московском издању из 1893. године*, Сарајево, 2016, стр. 33; *Правила святыхъ апостолъ, святыхъ соборовъ, вселенскихъ и помѣстныхъ и святыхъ отецъ съ толкованіями*, Москва, 2000, 1. књига, стр. 20-22.

управљају имањем или, онако како је заповеђено, да буду заступници удовица, сиротиње и немоћних, те њихов иметак не давати у руке онима који им желе да науде. Уколико неке од световних ствари, и поред забране, чине и не одступе од њих, него наставе с тим, нека буду низвргнути из свог чина.¹²

7. правило: Уколико неки епископ, или презвитер, или ђакон свети дан Пасхе празнује пре времена, то јест са Јудејима,¹³ нека се низвргне.

Ово правило је разумљиво.

8. правило: Презвитер који се не причести, нека каже разлог. Ако не каже, нека се одлучи. Такође ће бити заслужан прекора уколико као недостојан приноси жртву.

Тумачење: Презвитер, или ђакон, или неко из свештеног чина, уколико се не причести у време божанствене Литургије, мора рећи разлог зашто то није учинио. Рекавши оправдан разлог, нека буде помилован. Ако ли не каже, нека буде одлучен. Није добро да се презвитер који приноси бескрвну жртву, не причести, нити да се од њега, уколико није достојан божанствене службе, други причешћују.¹⁴

9. правило: Нека буду одлучени они који не буду у цркви до последње молитве и они који се не причешћују.

Тумачење: Који не буду у светој цркви до последње молитве, него док се света служба пева и обавља, излазе из храма, такви, као они што зло чине у светој Цркви, нека се одлуче.¹⁵

---

¹² Зонара приликом тумачења овог правила наглашава да уплитање свештенства у дела световног живота њих (свештенике) одвраћа пре свега од богослужења. Погледати: *Правила*, 1. книга, стр. 22.

¹³ Јевреји Пасху празнују као спомен на чудесно ослобођење из ропства египатског. Централни моменат јеврејског празновања пасхе је пасхална трпеза. Наиме, тог дана Јевреји, поред бесквасног хлеба и горког зеља, једу и пасхално јагње. Иначе, Пасха је у јеврејском календару покретан празник који се празнује у 14. дан месеца нисана (март/април). Доласком Спаситеља света, Господа нашег Исуса Христа, мења се смисао јеврејске Пасхе. Пасха за хришћане јесте Васкрсење Господа Исуса Христа. Стога је она, у хришћанству, нераскидиво повезана са недељом. Погледати: *Пасха* - www.spc.rs; *Песах* - <https://eleven.co.il>

По мишљењу епископа Никодима (Милаша) повод за уздавање овог правила највероватније је пракса коју је прихватила секта евионита. Они су, формирајући се од верника који су били претежно Јевреји, прихватили праксу празновања Васкрса 14. нисана. Погледати: Н. Милаш, пом. дело, 1. књига, стр. 62; С. Продић, *Књига „О јересима” преподобног Јована Дамаскина као 61. поглавље сарајевског рукописа „Законоправила” светог Саве Српског*, Шибеник, 2016, стр. 43-44.

¹⁴ Према мишљењу епископа Никодима повод за издавање овог правила била су дешавања у неким црквама током прогона хришћана, то јест да су поједини свештеници својим понашањем, па и односом према причешћу, изазивали подозрење код верника. Погледати: Н. Милаш, пом. дело, 1. књига, стр. 63-64.

¹⁵ У каснијим редакцијама овог правила, како то можемо приметити код, на пример, епископа Никодима (Милаша) или у „Књизи правила”, помиње се пракса да верници најчешће буду у храму, то јест на богослужењу у време читања Светог Писма (вероватно и током проповеди, као што је то био случај у време светог Јована Златоуста, када су многобројни људи долазили у цркву само како би чули његове беседе), да би потом одлазили не причествиши се светим Тајнама Христовим. Ово је увелико стварало беспоредак и било је повод за саблазан тако да је било потребно увести ред у овај сегмент црквеног живота. Подробније: Н. Милаш, пом. дело, 1. књига, стр. 65-66; *Правила*, 1. книга, стр. 28-29.

10. правило: Онај који се моли са одлученима, нека и сам буде одлучен.

Тумачење: Ако се неко у цркви моли са јеретичима или у дому са онима који су одлучени од Цркве, нека и сам буде одлучен.¹⁶

11. правило: Који се моли са онима који су низвргнути, нека и сам буде низвргнут.

Тумачење: Ако се неко моли, то јест ако презвитер у цркви служи са презвитером који је од епископа низвргнут из чина, нека буде низвргнут.

12. правило: Уколико неко прими онога који није примљен, нека и сам буде не-примљен.

Тумачење: Ако је неки клирик од стране епископа испитан у вези са тиме да ли је достојан да буде постављен у [чин] презвитера свете и Божије Цркве, а он, знајући своје грехове и не трпећи испитивање, одатле оде код другог епископа и од њега буде примљен без писмене препоруке која казује о његовом животу и непорочној вери, нека буду одлучени обојица, то јест и епископ који га је примио.¹⁷

13. правило: Који прећути о свом одлучењу, нека се не прима.

Тумачење: Уколико је неко одлучен од свог епископа и, отишавши к другом епископу, прећути о томе те буде примљен од њега, нека му се продужи одлучење јер је слагао и саблазнио Цркву Божију.¹⁸

14. правило: Са престола,¹⁹ на престо да се не прелази, без обзира ако је неко од оних који су тамо добри и учитељни.²⁰ Ако се и мора, ни онда без расуђивања и молитви многих епископа.

Тумачење: Није достојно да епископ оставља своју катедру и прихвата се друге уколико пре тога не буде све испитано о њему и не буде онима који су у том граду на корист и као мудри учитељ. Прелазак нека је са расуђивањем многих епископа, иза-

---

¹⁶ Интересантна је Валсамонова напомена који, позивајући се на 9. правило картагинског сабора, а такође и на ставове који су изнети у „Апостолским установама” (VIII, 34) и у 39. Тертулијановој апологији, допушта да се разговара са онима који су одлучени али само о стварима које нису везане за црквени живот. Погледати: *Правила*, 1. книга, стр. 30.

¹⁷ У вези са писменим документима са којима ћемо се сусрести читајући црквене каноне можемо приметити „препоручне листове”, „отпусне листове” и „листовете мира”. Властар у својој „Синтагми” под препоручним листовима препознаје документ који неки епископ даје одређеном клирику, онемо кога је он рукоположио, уколико иде у другу епископију. Овим документом епископ сведочи да је тај клирик заиста у том степену клира, да исповеда праву веру итд. Исти документ давали су и световним људима уколико одлазе у другу епископију а имали су одређену епитимију или су пак били без запрећења те са се, као такви, могу причестити. Прве трагове ове праксе имамо у време апостола Павла: „Почињемо ли опет себе препоручивати? Или су нам потребне као некима препоручне посланице за вас или препоруке од вас?” (2. Кор. 3, 1).

¹⁸ „Voelli et Justelli Bibliotheca juris canonum veteris” (Paris, 1661, I, 113), наводећи латински текст Апостолских правила у редакцији Дионисија Малог, сједињује 12. и 13. Апостолско правило у једно. У основи, ово правило говори о онима који су покушавали да прикрију околност да су због нечега били одлучени у заједници у којој су припадали, а потом покушају да се присаједине другој заједници прећуткујући да су кажњени.

¹⁹ Мисли се на епископску катедру.

²⁰ У значењу онога ко је кадар да на правилан начин обавља дужност учитеља.

брањем и молитвом. Ово правило је (...),²¹ јер 16. правило сабора у Антиохији за епископа који нема цркву и цркву која нема епископа не заповеда да се неко уводи, него да се са испитивањем и мишљењем пуног сабора, то јест свих оних епископа из те области и тамошњег митрополита, то учини. Епископ који има своју цркву не треба да прелази у други град. Такође и 15. правило првог сабора у Никеји, и 71. правило сабора у Сердици, и 21. правило [сабора] у Антиохији исто не заповедају.

15. правило: Сваки клирик који остави своју земљу и на туђој живи, а мољен од [стране] свога епископа не врати се, непричастен је.

Тумачење: Ако неки презвитер, или ђакон или неко из свештеничког чина остави своју земљу и у другу страну оде и не жели да се врати, а почне га по-зивати његов епископ, а овај га не послуша, нека не служи. Ако се не врати са покајањем, него настави да буде у таквом беспоретку, нека се низвргне из чина и нека живи као световњак и [као такав] нека се причешћује. О овоме потражи 16. правило [сабора] у Халкидону и 3. правило сабора у Антиохији.

16. правило: Који је [некога] таквог понашања [заштитио] и чинећи исто, себе је самог осудио.

Тумачење: Уколико епископ изрекне оправдано запрећење на неког клирика, а други га прихвати као клирика и заповеди му да служи, нека се осуди као учитељ не-реда.²²

17. правило: Двоженац,²³ или онај који има наложницу, [такав] није за свештеника.

Тумачење: Свако ко се два пута женио нека се не прима у свештенички чин. Такође ни онај који има наложницу нека не ступа у чин.

18. правило: Отпуштеницу, или удовицу, или робињу, или плесачицу,²⁴ [ако је неко оженио], не може бити свештеник.

Тумачење: Ако неко не узме за жену ону која је без порока и девицу, него се ожени оном коју је муж отпустио, или узме удовицу или робињу, или забављачицу и плесачицу, такав не може бити примљен у свештенички чин.

---

²¹ Највероватније „укинуто”.

²² 14, 15. и 16. Апостолско правило, како можемо приметити, регулишу однос свештеника (епископа, презвитера и других клирика) према епархији и парохији која им је поверена и где следећући црквеним правилима, треба да служе Богу и народу. Да је било покушаја престапа о томе сведочи и околност да се овим проблемом баве наведени али и многи други црквени канони. Онај који је међу првима говорио о томе да је овај проблем био регулисан древним апостолским одлукама био је епископ Александар Александријски почетком 4. века. Погледати: Н. Милаш, пом. дело, 1. књига, стр. 74.

²³ Мисли се на особе које су имале два брака.

²⁴ Под термином плесачица са којим се сусрећемо у тексту овог правила, мисли се на женску особу која се бавила не само пословима плесачице, него и многим другим делима која су, из перцепције хришћанске етике, потпадала у свакодневицу заната тадашњих забављачица мушкарца, а неретко и жена. Стога у коментару овог правила употребили смо термин *забављачица* као онај који, у ширем контексту, говори о особама које су се бавиле поменутиим и, нагласимо, како тада тако и данас прилично распрострањеним занимањем. О потреби да свештеници и њихове породице у свему треба да буду узор погледати 1. Тим. 3, 2-8 и Тит. 1, 6-9.

19. правило: У клир се не прима [онај] који је узео [оженио] две сестре или сестричину.

Тумачење: Ако се неко ожени женом, а ова умре, те за жену узме њену сестру, или ако неко ожени своју сестричину, такав није достојан свештеничког чина, него је крив и по тежим запрећењима, као и по грађанскоме закону јер треба да буде мучен, а пре тога да се раскине незаконити брак.²⁵

20. правило: Клирик нека не сведочи. Ако то чини, нека се свргне.

Тумачење: Клирику не приличи да себе уплиће у световне ствари, нити да у суд одлази, нити да молбе чини због некаквог скарадног добитка. Као што Павле говори да ако између двоје буде некакав спор ради иметка, или због злата, те почну један другоме неверовати и тражити сведоке, тако клирик који прихвати да буде сведок, као неко ко је непромишљен према ономе што му је забрањено и због добити, нека се низвргне. Уколико је клирик оптужен од некога, или због неког човека кога држе и муче у тамници, или несрећник нема другог сведока, нека због милосрђа и човекољубља не одступа и нека буде сведок када га упитају. Овакве не треба низвргавати из чина, него су и похвале достојни јер своју душу за другога полагају.

Ако је пак клирик позван на суд, а од сведока се тражи да не побегне него да у суд дође у заказано време, такво сведочење клирика такође није за низвргнуће. Овако је било и на Четвртном сабору, у Халкидону, где су са божанственим оцима седели и бојари који се понудише да сведоче у одређено време због египатских епископа ако не стигну из Константинопоља. Ако се не нађе сведок, нека се клетвом увери. О овоме [погледати] 30. правило Халкидонског сабора. И грађански закон не заповеда да клирик излази пред суд као сведок (јемац).

21. правило: Који је од људи или од рођења ушкопљеник, а достојан је, нека буде свештеник. Нипошто колико је сам себе ушкопио.

---

²⁵ 17, 18, 19. и 20. Апостолско правило одређују детаље у вези са брачним животом свештеника. Да се одвајкада обраћала посебна пажња на то какав је живот свештеника и оних који то тек треба да буду, сведочанства имамо још у времену Старог завета, поготово у Књизи Левитској. Апостол Павле у Првој посланици Тимотеју (3, 2-13) и Посланици Титу (1, 5-6) јасно наглашава да свештеници морају бити једнобрачни. Ова правила одређују и то из ког друштвеног сталежа треба да потичу жене свештеника. Наиме, наглашава се да то не могу бити удовице, оне које су отпуштене од својих мужева, блуднице, робиње и глумице. Основа за ово садржана је у одредбама које су изнете 21. поглављу Књиге Левитске. Уколико некога буну однос према оним женама које су отпуштене од стране својих мужева, потребно је да прочита речи Господа који је рекао: „И ко се ожени отпуштеницом, чини прељубу” (Мт. 19, 9). Свакако да се ова напомена односи и на будуће свештенике који, поновимо још једном, у свему треба да буду пример другима. Имајући у виду да је услед вишедеценијског одстрањења Цркве из живота друштва услед атеистичког и антитеистичког система у коме смо живели, поготово након Другог светског рата, ова правила додатно добијају на важности како се унутар свештенства не би дешавале ситуације које, када је реч о њима и њиховим супругама, биле на саблазан верујућем народу. У вези са овим интересантна је напомена коју срећемо у руској „Књизи правила”: „Ово апостолско правило (мисли се конкретно на 19. правило - прим. аут.) тиче се оних који су у такав брак ступили још као незнабошци, остајући у тој незаконитој вези и након крштења. Они који након крштења више нису остајали у таквом браку, по 5. правилу светог Теофана Александријског, могли су бити уврштени међу клирике, јер је грех незнабожачког живота омивен светим крштењем” (С. Продић, *Књига правила*, стр. 35-36).